

УДК 664.1:330.341.1

Т.О. Костенко

ВПЛИВ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ПРОДУКТИВНІСТЬ ПРАЦІ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ЦУКРОВОЇ ГАЛУЗІ

Систематизовано основні причини скорочення виробництва цукру та основні фактори кризового стану цукрової галузі України. Проаналізовано динаміку продуктивності праці підприємств цукрової галузі протягом 2003–2012 рр. Зроблено попарні порівняння цукрових заводів (з однаковими виробничими потужностями), які здійснювали витрати на інновації з цукровими заводами, що не займалися інноваційною діяльністю, за показником продуктивність праці протягом 2007–2013 рр. Результати підтверджують, що інноваційна діяльність сприяє покращанню показників продуктивності праці на підприємствах цукрової галузі.

Ключові слова: інновації, інноваційна діяльність, продуктивність праці, цукрова галузь.

Постановка проблеми. Основною проблемою подальшого розвитку цукробурякового підкомплексу АПК, яка потребує невідкладного вирішення, є підвищення продуктивності праці, що дасть можливість зробити вітчизняний цукор та супутні продукти цукрових заводів конкурентоспроможними на зовнішніх ринках і тим самим дозволить розширити ринки збуту цукропродуктів та забезпечить прибутковість галузі.

З метою забезпечення життєздатності цукрових заводів, їх конкурентоспроможності на внутрішньому і зовнішньому ринку та підвищення ефективності виробництва необхідно переходити на інноваційний тип розвитку галузі. А одним з основних шляхів його досягнення є підвищення продуктивності праці на підприємствах цукрової галузі шляхом упровадження інновацій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у розвиток цукробурякового підкомплексу АПК зробили М. Коденська [1], А. Фурса, М. Ярчук [7], Б. Панасюк [2], Л. Хомічак [6], П. Саблук [4] та інші вчені, наукові напрацювання яких пов'язані з практичним вирішенням конкретних проблем галузі. Однак питання інноваційного розвитку цукрової галузі та підвищення продуктивності праці на інноваційній основі залишаються не вирішеними та потребують подальшого дослідження з метою стабілізації та розвитку стратегічно важливої галузі.

Постановка завдання. Метою статті є визначення впливу інноваційної діяльності підприємств цукрової галузі України на зростання їх продуктивності праці.

Об'єктом дослідження є процес підвищення продуктивності праці на вітчизняних підприємствах цукрової галузі. **Предметом** дослідження є сукупність теоретичних і практичних проблем впливу інновацій на зростання продуктивності праці на підприємствах цукрової галузі.

Вклад основного матеріалу дослідження. Цукор, завдяки своїми цінними для людини поживними та смаковими властивостями, є одним із найважливіших та обов'язкових продуктів масового споживання, а розвинута, стабільно функціонуюча цукрова промисловість на рівні з іншими галузями, що виробляють харчові продукти, є фундаментом економічного розвитку будь-якої держави. Особливість цукрової промисловості як суб'єкта економіки полягає в соціальній важливості виготовленої продукції. Від ефективності функціонування цукрових заводів залежить ефективність й інших галузей промисловості, зокрема харчової, фармацевтичної та хімічної, для яких цукрова галузь є потужною сировинною базою.

Проте цукрова галузь в сучасних умовах зіткнулася з великими труднощами.

Скорочення виробництва цукру в Україні відбувається під впливом таких факторів:

– низька рентабельність вирощування цукрових буряків через високі ціни на паливо, іноземне насіння, мінеральне добриво та інші матеріальні ресурси (рис. 1);

Рис. 1. Рентабельність виробництва цукрових буряків, % (розроблено автором за даними [5])

– низька врожайність цукрових буряків (рис. 2), що нижче, ніж майже у всіх країнах світу (для порівняння, 2011 р.: Чехія – 595 ц/га; Данія – 601; Іспанія – 888; Франція – 912; Нідерланди – 806; Австрія – 673; Польща – 506; Словенія – 560; Росія – 385 ц/га) [2, с. 6];

Рис. 2. Урожайність цукрових буряків, ц з 1 га площі збирання (розроблено автором за даними [5])

– втрата ринків збуту цукру через низьку його якість (колір, однорідність кристалів, залишки обробних матеріалів та ін.). Якщо на початку ХХ ст. (1899–1903 рр.) цукор, вироблений в Україні, експортувався в багато інших країн, то на початку ХХІ ст. експорту цукру майже немає;

– інфляція, нестабільність та недосконалість законодавства, зниження купівельної спроможності населення внаслідок фінансово-економічної кризи;

– перевиробництво цукру з тростини та нижча ціна на нього, внаслідок чого цукор вітчизняного виробництва стає неконкурентоспроможним;

– вітчизняний цукор із буряків не витримує конкуренції з високодоходними зерновими і олійними культурами, в результаті чого посівні площі під останні культури зростають, зменшуючи тим самим площі посіву, відведені під цукровий буряк;

– дефіцит обігових коштів у цукрових заводів та відсутність пільгового кредитування галузі. Знос цукрових заводів становить більше 60%, більшість заводів мають невеликі потужності;

– корупція та застосування давальницьких схем переробки цукрових буряків.

За таких обставин проблема не лише відродження, а й збереження цукробурякового виробництва стає особливо актуальною, і досягти цього можна, обравши інноваційний напрям розвитку.

У той же час, усвідомлюючи провідну роль інновацій, небагато підприємств обирають інноваційний шлях розвитку. Протягом 2007–2012 рр. переважна більшість підприємств цукрової галузі взагалі не займалися інноваційною діяльністю, лише 11 цукрових заводів Вінницької (2 заводи), Тернопільської (1 завод), Хмельницької (3 заводи), Волинської (1 завод), Чернігівської (1 завод), Харківської (2 заводи) та Миколаївської (1 завод) областей були інноваційно-активні (табл. 1). Так, у 2007 та 2008 рр. із 110 та 70 цукрових заводів відповідно інноваційно-активними були лише 2 цукрові заводи. У 2009 р. різко скоротилася кількість цукрових заводів до 56, і лише один завод здійснював інновації. Рекордним за кількістю інноваційних цукрових заводів став 2010 р., протягом якого з 73 заводів інноваційними були п'ять (табл. 1). У 2013 р. кількість цукрових заводів в Україні зменшилася у 5 разів порівняно з 1991 р. (192 заводи), і жоден з них займався інноваційною діяльністю.

Таблиця 1

Цукрові заводи, що займалися інноваційною діяльністю протягом 2007–2012 рр.*

Підприємство	Область	2007	2008	2009	2010	2011	2012
ТОВ «Подільські цукроварні»	Вінницька						
ТОВ «Чортківський цукровий завод»	Тернопільська						
ПАТ «Геофіпольський цукровий завод»	Хмельницька						
ПАТ «Гнідавський цукровий завод»	Волинська						
ТОВ «Старокостянтинів цукор»	Хмельницька						

Закінчення табл. 1

Підприємство	Область	2007	2008	2009	2010	2011	2012
ПАТ «Линовицький цукрокомбінат «Красний»	Чернігівська						
ПАТ «Первухінський цукровий завод»	Харківська						
ТОВ «Іллінецький цукровий завод»	Вінницька						
ПАТ «Новоіванівський цукровий завод»	Харківська						
ТОВ «Юкрейніан шугар компанії»	Миколаївська						
ТОВ «Клембівський цукровий завод»	Хмельницька						
Загальна кількість цукрових заводів України		110	70	56	73	77	63

Складено автором за даними Держкомстату України.

- Цукровий завод здійснював інновації у відповідному році;
 – Цукровий завод не здійснював інновації у відповідному році.

Аналізуючи динаміку продуктивності праці підприємств цукрової галузі (рис. 3), можна зробити висновок, що вона зростає протягом 2003–2006 рр. З 2007 р. продуктивність праці на цукрових заводах починає спадати, а у 2009 р. значення продуктивності праці цукрових заводів найнижче протягом 2003–2012 рр. Лише у 2011 р. помітне зростання продуктивності праці підприємств цукрової галузі, коли цукрові заводи виробили 31,02 тис. т цукру за один відпрацьований день. Проте все ж таки не досягнуто рівня продуктивності праці 2006 р. (33,23 т за день).

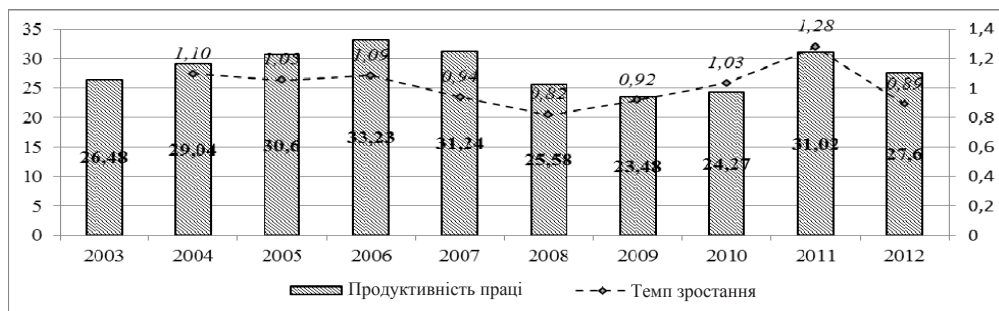

Рис. 3. Динаміка продуктивності праці підприємств цукрової галузі України протягом 2003–2012 рр.*

*Розраховано та складено автором на основі даних [5].

У 2009 р. майже на всіх цукрових заводах спостерігається зменшення продуктивності праці порівняно з 2008 р. Це пов'язано зі скороченням посівних площ, відведених під цукрові буряки та урожайності буряків і, як ре-

зультат, зі зменшенням тривалості виробництва цукру. Слід зазначити, що саме у 2009 р. відбувається погіршення показників інноваційної діяльності цукрових заводів, зокрема:

- лише один цукровий завод (Линовицький цукрокомбінат «Красний») займався інноваційною діяльністю;
- різко скорочуються витрати цукрових заводів на впровадження інновацій (з 3011 тис. грн у 2008 р. до 56 тис. грн у 2009 р.);
- кількість впроваджених у виробництво нових технологічних процесів та обсяг реалізації інноваційної продукції дорівнюють нулю;
- не було придбано (передано) нових технологій (технічних досягнень) [5].

З 2011 р. цукрові заводи активізували інноваційну діяльність, а також спостерігається зростання продуктивності праці.

Зробимо попарні порівняння цукрових заводів (з однаковими виробничими потужностями), які здійснювали витрати на інновації (ПАТ «Гнідавський цукровий завод», ПАТ «Теофіпольський цукровий завод», ПАТ «Линовицький цукрокомбінат «Красний», ПАТ «Новоіванівський цукровий завод» та ПАТ «Первухінський цукровий завод») з цукровими заводами, які не займалися інноваційною діяльністю (ПАТ «Саливонківський цукровий завод», ПАТ «Оржицький цукровий завод», ПАТ «Червонський цукровик», ПАТ «Цукровий завод ім. Цюрупі» та ПАТ «Красилівський цукровий завод»), за показником продуктивності праці протягом 2007–2013 рр. При цьому для кожного цукрового заводу розрахуємо продуктивність праці чотирма різними способами (табл. 2).

Таблиця 2

Різні варіанти розрахунку продуктивної праці*

Показник	ПП1	ПП2	ПП3	ПП4
Формула розрахунку	Виручка від реалізації / Середньооблікову чисельність персоналу	Виручка від реалізації / Кількість відпрацьованих днів	Обсяг реалізації / Середньооблікову чисельність персоналу	Обсяг реалізації / Кількість відпрацьованих днів
Одиниця вимірювання	тис. грн/чол.	тис. грн/день	т/чол.	т/день
Спосіб вираження	Продуктивність праці у вартісному вираженні		Продуктивність праці у натуральному вираженні	

*Складено автором.

Порівняємо продуктивність праці на ПАТ «Гнідавський цукровий завод» та ПАТ «Саливонківський цукровий завод». Для цього від значення продуктивності праці (ПП_n, n = 1,...,4) ПАТ «Гнідавський цукровий завод» віднімемо відповідне значення продуктивності праці (ПП_n, n = 1,...,4) ПАТ «Саливонківський цукровий завод» за кожен рік з періоду 2007–2013 рр. та різницю запишемо до табл. 3.

ПАТ «Гнідавський цукровий завод» та ПАТ «Саливонківський цукровий завод» мають однакову виробничу потужність, що становить 5050 т переробки буряків на добу. Крім того, обидва цукрові заводи довгий час функ-

ціонують на ринку (частка кожного з них у загальному обсязі виробництва цукру становить майже 4%), мають стабільні джерела надходження сировини. Тобто за інших рівних умов цукрові заводи могли б випускати однакову кількість продукції та отримували б однаковий дохід. Цукрові заводи не можуть вплинути на загальну нестабільність, що склалася в цукрової галузі в результаті дії зовнішніх негативних факторів, проте вони можуть вплинути на організацію виробничого процесу та покращання показників діяльності за рахунок упровадження інновацій. ПАТ «Гнівський цукровий завод» здійснював інновації протягом 2007–2008 рр. Показники продуктивності праці (ПП1 та ПП2) ПАТ «Гнівський цукровий завод» кращі, ніж ПАТ «Саливонківський цукровий завод» протягом всього досліджуваного періоду (2007–2013 рр.). Матеріало- та трудомістка інноваційна продукція, відповідно, і коштує дорожче, але якщо є ринок збуту, то підприємство отримує значний дохід від реалізації такої продукції. ПАТ «Гнівський цукровий завод» відстає від ПАТ «Саливонківський цукровий завод» за показником продуктивності праці ПП4 протягом досліджуваного періоду, крім 2007 та 2009 рр., що пов'язано з тим, що кожного сезону виробництва у середньому за 7 років (2007–2013 рр.) ПАТ «Гнівський цукровий завод» працював 83 доби, а ПАТ «Саливонківський цукровий завод» – 57 дб, тобто сезон виробництва ПАТ «Саливонківський цукровий завод» у 1,5 раза коротший. Крім того, за один і той самий проміжок часу підприємство може виробити неінноваційної продукції більше, ніж інноваційної, враховуючи складний процес виробництва останньої.

Таблиця 3

**Показники продуктивності праці на ПАТ «Гнівський цукровий завод»
та ПАТ «Саливонківський цукровий завод»***

Рік	ПП1	ПП2	ПП3	ПП4
2007	129,17	1005,34	7,78	58,89
2008	75,87	413,82	-10,30	-216,92
2009	49,29	1248,08	0,72	295,21
2010	136,97	67,12	2,04	-167,15
2011	316,13	1437,87	0,90	-77,59
2012	270,92	585,41	10,42	-180,21
2013	88,94	244,69	0,89	-60,95

*Розраховано автором.

 – Значення показника (ППn, n = 1,..,4) гірше у ПАТ «Гнідавський цукровий завод» порівняно з ПАТ «Саливонківський цукровий завод».

 – Значення показника (ППn, n = 1,..,4) краще у ПАТ «Гнідавський цукровий завод» порівняно з ПАТ «Саливонківський цукровий завод».

 – Підприємство здійснювало витрати на інновації протягом року.

Порівняємо продуктивність праці на ПАТ «Геофіпольський цукровий завод» та ПАТ «Оржицький цукровий завод» (табл. 4).

Таблиця 4

Показники продуктивності праці на ПАТ «Теофіпольський цукровий завод» та ПАТ «Оржицький цукровий завод»*

Рік	ПП1	ПП2	ПП3	ПП4
2007	147,89	178,32	45,80	71,89
2008	17,08	582,11	1,30	128,72
2009	7,19	113,79	14,15	104,85
2010	327,87	55,61	75,67	15,06
2011	512,10	915,34	83,76	40,75
2012	294,84	184,32	57,45	13,93
2013	77,67	809,85	4,71	73,40

*Розраховано автором.

□ – Значення показника (ППn, n = 1,...,4) краще у ПАТ «Теофіпольський цукровий завод» порівняно з ПАТ «Оржицький цукровий завод».

■ – Підприємство здійснювало витрати на інновації протягом року.

ПАТ «Теофіпольський цукровий завод» здійснював витрати на інновації протягом 2010–2011 рр., а ПАТ «Оржицький цукровий завод» взагалі не займався інноваційною діяльністю. Виробнича потужність цукрових заводів однакова і становить 6 тис. т переробки буряків на добу. У період здійснення витрат на інновації продуктивність праці ПАТ «Теофіпольський цукровий завод» значно перевищує продуктивність праці ПАТ «Оржицький цукровий завод» за показником ПП1, тобто від впровадження інновацій ПАТ «Теофіпольський цукровий завод» у 2010 та 2011 рр. мав значні прибутки.

Порівняємо продуктивність праці на ПАТ «Первухінський цукровий завод» та ПАТ «Червонський цукровик» (табл. 5).

Таблиця 5

Показники продуктивності праці на ПАТ «Первухінський цукровий завод» та ПАТ «Червонський цукровик»*

Рік	ПП1	ПП2	ПП3	ПП4
2007	48,36	334,87	16,32	119,29
2008	54,52	6,60	22,37	12,60
2009	66,40	648,61	-16,37	96,13
2010	198,71	1327,51	-27,38	11,73
2011	142,71	1142,34	-90,81	6,86
2012	5,32	949,13	-111,70	-51,72
2013	64,17	402,81	3,57	69,99

*Розраховано автором.

■ – Значення показника (ППn, n = 1,...,4) гірше у ПАТ «Первухінський цукровий завод» порівняно з ПАТ «Червонський цукровик».

 – Значення показника (ПП_n, n = 1,...,4) краще у ПАТ «Первухінський цукровий завод» порівняно з ПАТ «Червонський цукровик».

 – Підприємство здійснювало витрати на інновації протягом року.

Виробничі потужності ПАТ «Первухінський цукровий завод» та ПАТ «Червонський цукровик» становлять 2500 т переробки цукрових буряків на добу, при цьому ПАТ «Первухінський цукровий завод» здійснював витрати на інновації у 2012 р., а ПАТ «Червонський цукровик» не займався інноваційною діяльністю протягом 2007–2013 рр. З табл. 5 видно, що продуктивність праці ПАТ «Первухінський цукровий завод» більша, ніж ПАТ «Червонський цукровик» за показником ПП1 та ПП2. Продуктивність праці ПАТ «Червонський цукровик» перевищує продуктивність праці ПАТ «Первухінський цукровий завод» за показником ПП3 протягом 2009–2012 рр. Це пов'язано зі значно більшою середньообліковою чисельністю працівників на ПАТ «Первухінський цукровий завод», що свідчить про те, що інновації не лише покращують результати роботи цукрових заводів, а й створюють додаткові робочі місця (у 2012 р. середньооблікова чисельність працівників ПАТ «Первухінський цукровий завод» перевищувала середньооблікову чисельність працівників ПАТ «Червонський цукровик» на 101 особу).

Порівнюємо продуктивність праці на ПАТ «Линовицький цукрокомбінат «Красний» та ПАТ «Цукровий завод ім. Цюрупи» (табл. 6).

Таблиця 6

Показники продуктивності праці на ПАТ Линовицький цукрокомбінат «Красний» та ПАТ «Цукровий завод ім. Цюрупи»*

Рік	ПП1	ПП2	ПП3	ПП4
2007	278,34	787,52	32,14	5,54
2008	299,38	676,22	37,30	12,22
2009	265,69	637,49	44,46	47,77
2010	540,46	1761,22	6,73	35,09
2011	85,44	345,67	6,87	46,25
2012	97,19	294,13	0,30	1,40
2013	24,26	375,46	3,22	104,28

*Розраховано автором.

 – Значення показника (ПП_n, n = 1,...,4) краще у ПАТ Линовицький цукрокомбінат «Красний» порівняно з ПАТ «Цукровий завод ім. Цюрупи».

 – Підприємство здійснювало витрати на інновації протягом року.

ПАТ «Линовицький цукрокомбінат «Красний» здійснював витрати на інновації протягом трьох років (2007–2009 рр.). Після 2009 р. по 2013 рр. помітно зростають виручка від реалізації, обсяг виробництва цукру, середньооблікова чисельність працівників та тривалість сезону виробництва ПАТ «Линовицький цукрокомбінат «Красний». Продуктивність праці за всіма чо-

тирма показниками (ПП1, ПП2, ПП3, ПП4) ПАТ «Линовицький цукрокомбінат «Красний» перевищує продуктивність праці ПАТ «Цукровий завод ім. Цюрупи» при тому, що виробничі потужності обох цукрових заводів однакові і становлять 2000 т переробки цукрових буряків на добу.

Порівняємо продуктивність праці на ПАТ «Новоіванівський цукровий завод» та ПАТ «Красилівський цукровий завод» (табл. 7).

Таблиця 7

Показники продуктивності праці на ПАТ «Новоіванівський цукровий завод» та ПАТ «Красилівський цукровий завод»*

Рік	ПП1	ПП2	ПП3	ПП4
2007	-174,21	-701,97	28,53	7,97
2008	-289,30	-823,02	9,65	12,47
2009	-224,39	-762,90	16,64	9,07
2010	-477,64	-1408,48	-6,82	-34,52
2011	-146,55	-750,65	33,64	72,82
2012	57,40	181,17	46,36	127,73
2013	109,55	394,00	27,13	97,90

*Розраховано автором.

 – Значення показника (ПП_n, n = 1,...,4) гірше у ПАТ «Новоіванівський цукровий завод» порівняно з ПАТ «Красилівський цукровий завод».

 – Значення показника (ПП_n, n = 1,...,4) краще у ПАТ «Новоіванівський цукровий завод» порівняно з ПАТ «Красилівський цукровий завод».

 – Підприємство здійснювало витрати на інновації протягом року.

З 2011 р. ПАТ «Новоіванівський цукровий завод» входить до складу агропромхолдингу «Астарта-Київ», який починає інвестувати в інноваційну діяльність ПАТ «Новоіванівський цукровий завод». З 2012 р. спостерігається покращання показників діяльності цукрового заводу. У складі агропромхолдингу ПАТ «Новоіванівський цукровий завод» стабільно працює та має вищі значення показників продуктивності праці (ПП1, ПП2, ПП3, ПП4) порівняно з однаковим за потужністю виробництва (1800 т переробки цукрових буряків на добу) ПАТ «Красилівський цукровий завод».

Отже, можна зробити висновок, що інноваційна діяльність підприємств цукрової галузі сприяє покращанню їхньої результативності, зокрема зростає виручка від реалізації, збільшується продуктивність праці та підприємство стабільно функціонує на ринку, удосконалюючи свій виробничий процес та задовольняючи попит в інноваційних видах продукції.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Ефективність діяльності підприємств цукрової промисловості загалом зумовлена здатністю швидко реагувати на зміни ринкового середовища та можливість впровадження нових технологічних процесів і виготовлення нової продукції, тобто безпосередньо залежить від впровадження інновацій.

Економічне та соціальне значення інноваційної діяльності в цукровій промисловості полягає у тому, що: інновації є важливим фактором зростання

продуктивності праці; створюють умови для більш ефективного використання ресурсів виробництва та виробничих потужностей; забезпечують підвищення якості продукції; сприяють удосконаленню організації виробництва.

Проведене дослідження показало важливість та позитивний вплив інноваційної діяльності цукрових заводів на підвищення їх продуктивності праці, тому в Україні, зважаючи на стратегічну важливість даної галузі, має бути створене середовище, яке стимулюватиме інноваційну діяльність цукрових заводів з метою забезпечення та підтримки економічного зростання, підвищення рівня життя і соціального розвитку.

Список використаних джерел

1. Коденська М.Ю. Тенденції розвитку і напрями активізації інвестування цукробурякового виробництва / М.Ю. Коденська // Економіка АПК. – № 2. – 2010. – С. 74–78.
2. Панасюк Б.Я. ХХІ вік: минуле, сучасне і перспективи цукрового виробництва / Б.Я. Панасюк // Цукрові буряки. – № 6. – 2013. – С. 6–7.
3. Річна звітність цукрових заводів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.smida.gov.ua/>
4. Саблук П.Т. Цукробурякове виробництво України: проблеми відродження перспективи розвитку / П.Т. Саблук. – К.: 2007. – 390 с.
5. Статистичні дані Держстату України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
6. Хомічак Л.М. Перспективні напрями інноваційного розвитку цукрових заводів / Л.М. Хомічак // Вісник цукровиків України. – 2013. – № 9 (88). – С. 26–30.
7. Ярчук М.М. Підсумки роботи бурякоцукрової галузі України за 2013 рік та завдання на поточний рік [Електронний ресурс] / М.М. Ярчук. – Режим доступу: http://www.sugarconf.com/custom/files/ua_2014_03/28-71.pdf

Систематизированы основные причины сокращения производства сахара и основные факторы кризисного состояния сахарной отрасли Украины. Проанализирована динамика производительности труда предприятий сахарной отрасли в течение 2003–2012 гг. Сделаны попарные сравнения сахарных заводов (с одинаковыми производственными мощностями), осуществлявшие расходы на инновации с сахарными заводами, которые не занимались инновационной деятельностью, по показателю производительность труда в течение 2007–2013 гг. Результаты подтверждают, что инновационная деятельность способствует улучшению показателей производительности труда на предприятиях сахарной отрасли.

Ключевые слова: *инновации, инновационная деятельность, производительность труда, сахарная отрасль.*

The paper systematizes main reasons ofr the sugar production reduction and factors that lead to crisis of Ukrainian sugar industry. The study analyzes dynamics of sugar industry enterprises' labour productivity for 2003–2012. Pairwise comparisons of sugar mills (with the same capacity), which carried out the spending on innovation with sugar mills, which were

not engaged in innovative activities, in terms of labor productivity during 2007–2013 were made. The evidence reveals that innovative activity contributes to the improvement of labour productivity in the sugar sector enterprises.

Key words: *innovation, innovation activity, labour productivity, sugar industry.*

Одержано 2.10.2014.